

Postępowanie na wypadek spotkania wilka

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu informuje o procedurze postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk.

Szanowni Państwo,

w ostatnim czasie wzrasta liczba doniesień na temat sytuacji konfliktowych z udziałem wilka. Gatunek ten zwiększa swoją liczebność i zasięg, przez co coraz częściej dochodzi do bezpośredniej styczności wilków z ludźmi, również na terenach, na których od dawna nie był widywany. Sprawy te stają się często głośnie medialnie, choć nie zawsze rozgłos ten jest adekwatny do stopnia zagrożenia. Najczęstsze sytuacje to wilki niewykazujące lęku przed człowiekiem lub pojawiające się w pobliżu zabudowy i porywające psy. Przynajmniej część z tych wilków może być chora (np. na świerzb), mogą zdarzać się także hybrydy wilka z psem. Ponadto część z tych zdarzeń może być powodowana przez wałęsające się, dziczące psy.

W związku z powyższym poniżej przedstawiam następujące informacje.

Wilk *Canis lupus* jest objęty ochroną ścisłą na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2016 r. poz. 2183). Zgodnie z § 6 wyżej wymienionego rozporządzenia w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową, w tym również do wilka, wprowadzono zakaz m.in. umyślnego zabijania, umyślnego chwytania, okaleczania, płoszenia lub niepokojenia.

W kontekście podejmowania działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego należy podkreślić, iż zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994 ze zm.) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Potrzeby te obejmują również sprawy związane z bezpieczeństwem obywateli, dlatego też zapewnienie bezpieczeństwa lokalnej społeczności spoczywa w głównej mierze na tym organie.

Należy również zauważyć, że na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2018 r., poz. 1401 ze zm.) stworzono w Polsce system zarządzania kryzysowego, który działa na każdym szczeblu działania administracji publicznej poczynając od szczebla centralnego poprzez wojewódzki, powiatowy, a na szczeblu gminnym kończąc. Kierowanie monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie gminy należy do wójta (burmistrza, prezydenta), na obszarze powiatu do starosty, a na obszarze województwa do wojewody.

Jeżeli wilk nie stwarza zagrożenia, ale budzi niepokój mieszkańców, wójt/burmistrz/prezydent miasta może złożyć wniosek o odstępstwo od zakazu umyślnego płoszenia (np. przy użyciu broni z amunicją kulową). Natomiast jeżeli wilk stwarza realne, udokumentowane zagrożenie wójt/burmistrz/prezydent miasta może złożyć wniosek o odstępstwo od zakazu umyślnego zabijania (w przypadku osobników z wyraźnymi oznakami chorobowymi, które podchodzą do ludzi, bądź w przypadku częstych ataków na zwierzęta gospodarskie, które zdarzają się pomimo zabezpieczeń przed wilkami).

Zgodnie z art. 56 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55 ze zm.), w celu wyeliminowania powodowanego przez gatunek chroniony zagrożenia, istnieje możliwość uzyskania zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników tego gatunku — np. na umyślne płoszenie czy w ostateczności zabicie.

Zezwolenia wydawane są przez właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska (m.in. w zakresie umyślnego chwytania, okaleczania, płoszenia lub niepokojenia), Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (w zakresie umyślnego zabijania) oraz Ministra Środowiska (w przypadku, gdy czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego).

Zezwolenia takie mogą być wydawane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli wnioskowane działania nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony gatunków chronionych oraz przy spełnieniu jednej z przesłanek indywidualnych, jak na przykład: ograniczenie poważnych szkód w mieniu czy zapewnienie zdrowia i bezpieczeństwa powszechnego.

Wniosek zawierać powinien wszystkie informacje wymagane w art. 56 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody, a zagrożenie stwarzane przez zwierzę, w szczególności w przypadku wniosków na odstępstwo od zakazu umyślnego zabijania, powinno być dokładnie udokumentowane (zdjęcia, notatki służbowe itp.). Ponadto wnioski należy składać na zasadach określonych w art. 63 § 1 ustawy Kodeks postępowania administracyjnego, tj. pisemnie, telegraficznie, za pomocą telefaksu lub ustnie do protokołu, a także za pomocą innych środków komunikacji elektronicznej przez elektroniczną skrzynkę podawczą organu administracji publicznej utworzoną na podstawie ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Ułatwi to i znacząco przyspieszy prowadzone postępowania administracyjne w sprawie wydawania zezwoleń. Jednocześnie składanie wniosku wyłącznie za pomocą wiadomości e-mail jest zgodnie z ww. przepisami jest niewłaściwe. W przypadku, gdy zagrożenie jest realne oraz gdy spełnione są wszystkie niezbędne przesłanki nie ma przeciwwskazań, aby takie zezwolenie uzyskać.

Ponadto wskazane jest występowanie przez gminy z wnioskami do rdoś o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów płoszenia – mogą to być wnioski „prewencyjne”, dotyczące potencjalnie niebezpiecznych sytuacji wynikających z niezachowywania przez niektóre osobniki właściwego dystansu od człowieka i zabudowań, a także wdrożenie przez gminy procedur na wypadek konieczności płoszenia drapieżników dostępnymi metodami.

W sytuacjach nagłych, wymagających natychmiastowej interwencji, tj. zagrażających życiu bądź zdrowiu ludzi i zwierząt, gdy z wyżej wskazanych względów wniosek nie może być załatwiony w formie pisemnej, **ww. decyzje mogą być wydane ustnie**. Należy przy tym zauważyć, że decyzja ustna ma taką samą wagę jak pisemna.

Ponadto Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska przygotowała „Procedurę postępowania w sytuacjach konfliktowych „człowiek-wilk” (w załączeniu), w której opisano różne typy sytuacji z udziałem wilka, które mogą budzić niepokój, jak również sposoby zachowania w takich sytuacjach. Procedura ta powinna być przydatna dla mieszkańców, jak i pracowników gmin.

Jednocześnie Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu zwraca uwagę na konieczność zapewnienia opieki nad domowymi psami, obowiązującym zakazie puszczenia psów bez możliwości ich kontroli i bez oznakowania umożliwiającego identyfikację właściciela lub opiekuna, a także o zakazie puszczenia psów luzem w lesie. Konieczne jest również podjęcie działań dotyczących zabezpieczenia pojemników na odpady przed dostępem zwierząt w obszarach, w których bytują wilki.

W zaistniałej sytuacji zasadne jest monitorowanie przez gminy, czy na ich terenie nie funkcjonują nęciska dla zwierząt drapieżnych, związane np. z fotografią. Stwierdzenie takiego miejsca wymaga szybkiego reagowania, co pozwala zmniejszyć ryzyko wystąpienia sytuacji konfliktowych.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu jest w bieżącym kontakcie z gminami, w których wilk budzi niepokój mieszkańców – przekazuje odpowiednie informacje, np. w odniesieniu do metod zabezpieczeń przed szkodami, szacuje szkody i wypłaca odszkodowania. Szkody wyrządzone przez wilki należy niezwłocznie zgłosić telefonicznie do tut. organu.

Jednocześnie zwracam uwagę, że w przypadku znalezienia martwego wilka, zgodnie z zapisami w art. 58 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, informacje w tym zakresie należy zawsze niezwłocznie przekazywać do właściwego regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

*Zastępca Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska w Poznaniu
Jacek Przygocki
Regionalny Konserwator Przyrody*

Procedura postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk

(opracowane na podstawie: „Nowak S., Mysłajek R. W., Okarma H., Śmietana W, 2005, Analiza dotychczasowych rodzajów i rozmiaru szkód wyrządzanych przez wilki oraz stosowanie metod rozwiązywania sytuacji konfliktowych, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków”)

Miejsce bezpośrednich obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działanie
W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych, również sporadycznie w pobliżu zabudowań na tych terenach	Osobnik niesprawiający wrażenia chorego, oddala się od człowieka.	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja.
Dowolne	Osobnik nie sprawia wrażenia chorego, nie ucieka przed jadącym pojazdem, np. biegnie obok	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja.
W obszarze zabudowanym, nawet w mieście	Osobnik zdrowy, sprawia wrażenie przestraszonego (podwinięty ogon), zabłąkanego. Obserwacje (zdjęcia i filmy), nawet wielokrotne, dotyczą tego samego dnia, maksymalnie dwóch dni	Osobnik podczas dyspersji, zabłąkał się do miasta (szedł wzdłuż rzeki). Wójt podejmuje działania w celu umożliwienia opuszczenia gminy przez zwierzę. Jeśli jest taka konieczność odłowienia zwierzęcia, wywozi zwierzę do najbliższego kompleksu leśnego. Podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska na podstawie art. 52 ust. 2 pkt 1) ustawy o ochronie gatunków.
Dowolne	Osobnik z wyraźnymi oznakami choroby (np. uszkodzenia ciała), ewentualnie z podejrzeniem wścieklizny, nie oddala się od ludzi, a nawet podchodzi na niedużą odległość, jest agresywny.	Sytuacja wymagająca uwagi. Rekomendowane jest wykonanie dokumentacji fotograficznej/filmowej zachowania, i przesłanie do eksperta, który potwierdza przynależność gatunkową zwierzęcia. W trakcie podejmowania decyzji. W przypadku konieczności uśmiercenia zwierzęcia występuje z wnioskiem o stosowne zezwolenie do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (GDOS) Ministra Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego) – w przypadkach nagłych może być wydana decyzja ustna. Po uśmierceniu należy zwierzę zważyć i wykonać szczegółową dokumentację fotograficzną, następnie przeprowadzić badanie w kierunku wścieklizny, a jeśli wynik jest negatywny, umożliwić właściwym, zainteresowanym podmiotom przeprowadzenie szczegółowej sekcji zwierzęcia dla ustalenia przyczyny nietypowego zachowania (w tym np. pobranie próbek do analiz genetycznych).

Dowolne	Osobnik bez oznak choroby,przez dłuższy czas (kilka tygodni) regularnie widywany w pobliżu budynków mieszkalnych, nie atakuje zwierząt gospodarskich ale zbliża się do ludzi i wzbudza niepokój mieszkańców	Sytuacja wymagająca uwagi (pilnej) Rekomendowane przeprowadzenie inspekcji terenu, instalacja wideopułpek i przygotowanie raportu w terminie do trzech dni. a) W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego składa wniosek do GDOŚ o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazu zabijania, b) w przypadku braku zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, wójt składa wniosek do RDOŚ o odstępstwo od zakazu umyślnego płoszenia (np. przy użyciu broni amunicją kulową lub innych środków) lub odłów (pozostawienie w niewoli albo też oznakowanie nadajnikiem GPS/GSM i przesiedlenie do najbliższego dużego kompleksu leśnego). Zarówno odłowiony osobnik jak i odstrzelony powinien zostać poddany badaniom weterynaryjnym, powinien zostać wykonana dokumentacja fotograficzna, pomiar wag i parametrów ciała oraz powinny zostać pobrane próby do badań genetycznych (przez właściwy podmiot prowadzący takie badania). Analogiczna procedura na terenie parku narodowego prowadzona jest przez dyrektora parku.
W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych.	Wilki zaatakowały zwierzęta gospodarskie po raz pierwszy, lub ataki są sporadyczne	Hodowca natychmiast po stwierdzeniu szkody zabezpiecza ślady, składa niezwłocznie wniosek do regionalnego dyrektora ochrony środowiska o odszkodowanie. Hodowca wraz z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska ustala jakie w danym przypadku powinny być zastosowane zabezpieczenia przed kolejnymi atakami. Ww. zabezpieczenia wykonywane są samodzielnie przez hodowcę lub na zasadach współdziałania z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Analogiczna procedura na terenie parku narodowego wymaga udziału dyrektora parku narodowego zamiast regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Dowolne	Wilki często atakują zwierzęta gospodarskie	Procedura zgłaszania szkód i ich szacowania, a także wykonywania odpowiednich zabezpieczeń taka sama jak powyżej. W przypadku wystąpienia powtarzających się co najmniej kilkukrotnie skutecznych ataków wilków na zwierzęta w jednym gospodarstwie należy przeanalizować przyczyny. Jeżeli ataki wilków nie są wynikiem zaniedbań hodowcy (takich jak pozostawianie zwierząt gospodarskich bez opieki, ochrony w nocy) poszkodowany (lub wójt, gdy dotyczy większej liczby poszkodowanych w danej gminie) występuje do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (lub Ministra Środowiska, gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego) z wnioskiem o wydanie zezwolenia na umyślne zabijanie wilków wyrządzających szkody.
---------	---	---

Temat sąsiedztwa z wilkami porusza także opracowanie „Po sąsiedzku z wilkami” autorstwa Sabiny Nowak i Roberta W. Mysłajek, które jest nieodpłatnie dostępne na [stronie www.polskiwilk.org.pl](http://www.polskiwilk.org.pl)